

Достъп до обучение за работещите в селското стопанство - Обобщение на сравнителното изследване -

Въведение

Чрез Общата Селскостопанска Политика, Европейската Общност поставя селското стопанство сред най-важните европейски политики, бидейки най-добре финансирания сектор на европейско равнище за периода 2007-2013 г.. Разширяването на ЕС през 2004 г. и 2007 г. значително промени картата селското стопанство на Съюза. Селското стопанство съставлява 2% от БВП в старите държави-членки и 3% в новите държави-членки и над 10% в Румъния и България. В новите държави-членки делът на заетостта в селското стопанство е три пъти по-висок (12%), в сравнение със старите държави-членки (4%), докато в България и Румъния, делът на заетостта в селското стопанство достига много по-високи нива¹.

Настоящият доклад съдържа анализ на аграрния сектор в пет европейски страни, с акцент върху достъпа на земеделските стопани до професионално обучение. Целта на тази дейност е да се идентифицира динамиката на аграрния сектор в България, Франция, Германия, Италия и Румъния по отношение на взаимните влияния между степента, до която фермерите са бенефициенти на професионално обучение и резултатите на селскостопанския сектор като цяло.

Методология и дефиниране на понятията

Тук ние разследваме степента, до която достъпът на лицата работещи в селското стопанство до програми за образование и обучение води до увеличаване на производителността в селското стопанство. Първоначалната хипотеза е естествена: колкото повече познания за селското стопанство имат фермерите (научни и технологични познания, специфични за вида на селското стопанство което развиват, но и знания за управление, човешки ресурси или бизнес), толкова по-вероятно е фермите да произвеждат повече, продуктите да имат по-добро качество, а цената им, съответно, да е по-висока. От друга страна, е важна ролята на държавата и Европейския съюз в подкрепата на селскостопанския сектор и по този начин за подпомагане на фермерите. Не на последно място, характеристиките на селскостопанския сектор са от решаващо значение при определянето на производителността в сектора.

Операционализация на понятията - индикатори Производителността на селскостопанския сектор

- Делът на земеделието в БВП - стойност която измерва нетния принос на селското стопанство към БВП на страната. Измерва се чрез показателя "добавена стойност на селското стопанство като процент от БВП" и представлява нетният резултат на селскостопанския сектор, след добавяне на всички резултати и се извадят "приносите" (инвестираната сума).
- Стойността на продукцията по базисни цени - представлява индикатор, изчислен в абсолютни стойности и показва колко струва в действителност селскостопанската продукция. За наличните данни от Евростат, стойността на продукцията се изчислява в милиони евро.

Характеристики на националния селскостопански сектор

¹ Решение на Съвета от 20 февруари 2006 г. стратегическите насоки на Общността за развитие на селските райони (период на програмата 2007-2013 г.) (2006/144/ЕО), на разположение на <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0144:RO:HTML> посетен последно на 10.03.2013

Project : "Farmers' access to education and training activities"

- Дял на земеделска земя, като процент от общата площ на страната.
- Броя и структурата на земеделските стопанства
- Дял на ползваните земеделски земи
- Дял на заетите лица в селското стопанство (% от общата заетост в страната)
- Дял на жените, работещи в селското стопанство (% от общия брой на заетите жени в цялата страна)
- Дял на мъжете, работещи в селското стопанство от общия брой на заетите мъже в цялата страна)

Достъп на фермерите до професионално обучение

- Лица, които учат области със селскостопански профил на висше ниво (% от всички студенти)
- Завършилите висше образование в областта на селското стопанство (% от всички висшисти)
- Земеделски стопани/фермери с основно или задълбочено образование в областта на селското стопанство (% от земеделските стопани)

Методи за анализ

Това проучване е сравнително, количествено, единиците за анализ бидейки пет държави: България, Франция, Германия, Италия и Румъния. Ще се отнасяме, когато е уместно, към общите данни от 27-те държави членки на ЕС, използвайки тези средни стойности като база за сравнение.

Раздела за качествен анализ - анализ на обществените политики – акцента е върху селскостопанската политика, но с особено внимание върху образователната политика (включително учене през целия живот) и политиките за заетост. Метода на анализ е анализ на съдържанието на стратегически документи и определянето на стратегическите направления, които могат да повлияят на променливите стойности анализирани тук - селскостопанската производителност и достъпа на фермерите до професионално обучение.

Обща Селскостопанска Политика и достъп на селските стопани до обучение

Общата Селскостопанска Политика (ОСП) е една от най-старите политики на европейско ниво, като първите усилия за идентифициране на общи насоки в развитието на селското стопанство се появяват през 50-те години, в резултат на икономическата ситуация след втората световна война.

ОСП 2007 - 2013

Разширяването на ЕС през 2004 г. и 2007 г. допринасят за увеличаване на разнообразието на селските райони, броят на земеделските стопанства и земеделските производители. Така, става необходимо реконфигурирането на разпределянето на финансовите средства за периода 2007-2013 г.. В отговор на тези предизвикателства бе създаден единен фонд предназначен за втория стълб на ОСП, ЕЗФРСР (Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони).

В допълнение към тази финансова рамка бяха установени стратегически насоки за развитие на селските райони на европейско равнище по четири оси:

- Ос 1: Подобряване на конкурентоспособността на селскостопанския и горския сектор;
- Ос 2: Подобряване на околната среда и на пейзажа;
- Ос 3: Подобряване качеството на живот в селските райони и насърчаване на диверсификацията на икономиката в селските райони;
- Ос 4 - ЛИДЕР: Изграждане на местен капацитет за заетост и диверсификация;

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Критериите за програмиране изискват от държавите-членки условия като например интегриран подход към приоритетите и взаимно допълване между финансовите инструменти.

Национални политики и практики за обучение в областта на селското стопанство

В **България** националната политика цели да развие конкурентоспособно и устойчиво земеделие в селските райони, устойчивото управление на природните ресурси и прилагане на високи стандарти за качество на селскостопанските продукти. Стратегическите документи са насочени включително към прилагането на Общата селскостопанска политика, чрез програмата за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г..

В **Германия** националната селскостопанска политика е дефинирана от рамкови документи като "Подобряване на земеделските структури и защитата на крайбрежието 2012-2015" и един национален стратегически план за развитие на селските райони, като план за изпълнение на Общата селскостопанска политика.

В **Румъния** чрез НСРР се определят приоритетите за намеса на Структурните фондове и Кохезионния фонд за съответния период. НСРР свързва националните приоритети за развитие, определени в Националния план за развитие 2007-2013 г. и приоритетите на европейско равнище. Основа за развитието на този стратегически документ за средносрочно планиране на Структурните и Кохезионни фондове е Националния план за развитие 2007-2013 г., която представлява базата за прилагане на Националната Програмата за Развитие на Селските Райони за периода 2007-2013 г..

В **Италия** общата стратегия е определена от Националния Стратегически План и впоследствие структурирана на местно ниво в съответствие с регионалните особености на сектора, а **във Франция**, един закон от 2006 г. определя селскостопанската политика, която има за приоритети предприемачеството, по-добри условия на работа, повишаване на доходите от земеделие и модернизирани на селското стопанство.

Характеристики на селското стопанство - сравнителен анализ

Делът на земеделските земи като процент от общата площ на страната

Този индикатор описва потенциала за развитие на селското стопанство на една страна. Земеделските земи се определят като част от общата площ и обхващат: обработваема земя, земя с трайни насаждения и пасища. Графиката по-долу показва процентни промени относно делът на земеделската земя като процент от общата площ на страната през 2004-2009.

Графика 1. Делът на земеделска земя като процент от общата площ на страната (2004-2009 г.)²

² Данни взети от World Development Indicators (WDI), достъпен на <http://data.worldbank.org/indicator>, посетен последно на 12.03.2013

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Ние виждаме от графиката по-горе, че петте изследвани страни не се различават много по отношение на селскостопанския потенциал. Във всички изследвани страни е налице спад в дела на земеделска земя в рамките на 3% 2004-2009. Румъния има най-голяма площ на земеделските земи, следвани от Франция, Германия, Италия и България. Максимални са разликите между Румъния и България, повече от 10 процентни пункта. По отношение на селскостопанския потенциал, трябва да се отбележи, че страните които имат по-висока обща площ имат и най-голям селскостопански потенциал. От друга страна, Румъния има по-малка площ от три от страните от Западна Европа. Едно от обясненията може да бъде разпределението обитавани райони (селски - градски), в смисъл, че Румъния има най-висок процент на населението в селските райони, от петте страни (45% спрямо 33% Италия, 30% България 24% Франция, 12% Германия)³. По този начин, голямата земеделска площ на Румъния може да бъде индикатор на по-ниска степен на урбанизация и съответно, по-малко застроени площи.

Броя и структурата на земеделските стопанства

Селскостопанската експлоатация се определя като независима икономическа и техническа единица, с единно управление и която развива селскостопански дейности чрез използването на земеделска земя и/или животни, или дейности за поддържане на земеделската земя в добро земеделско и екологично състояние, или като главна дейност или като вторична дейност. Таблицата по-долу показва броя на земеделските стопанства в петте изследвани страни, сравнени с ползваните земеделски земи и средният размер на едно стопанство.

Таблица 1. Брой стопанства и използваните площи⁴

³ Данни от 2003 г. от http://www.nationmaster.com/graph/peo_per_liv_in_rur_are-people-percentage-living-rural-areas, посетен последно на 17.03.2013 г.

⁴ Данни от EU-Agricultural census 2010 Октомври 2011 достъпен на http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/5-11102011-AP/EN/5-11102011-AP-EN.PDF за последно посетен на 23.02.2013 г.

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Страна	Брой ферми пр 2010 г. Хиляди	Процент от общ EU27, брой ферм 2010 г.	Ползвана селскостопанска площ, 1000 хектара	Процент от общ EU27, ползва селскостопанска площ.	Средно площ/експлоатация хектари
България	371.1	3.1 %	3 621.0	2.1 %	9.8
Франция	514.8	4.3 %	27 090.0	15.9 %	52.6
Германия	299.1	2.5 %	16 704.0	9.8 %	55.8
Италия	1 630.0	13.5%	12 885.3	7.6 %	7.9
Румъния	3 856.3	32.0 %	13 298.2	7.8 %	3.4
EU 27	12 053.8	100%	170 027.3	100%	14.1

Таблицата по-горе показва, че страните с най-голям брой на земеделски стопанства също са страни, в които тези стопанства имат най-малките площи (Румъния с 3,4 хектара и Италия с 7,9). България остава под средната стойност за ЕС, докато Германия и Франция са очевидно страни, с големи селскостопански експлоатации, професионализирани. Ако ние се отнесем до средната стойност за Европа от 14 хектара, можем да предположим, че България, Италия и Румъния имат селско стопанство с нисък мащаб, за разлика от Германия и Франция. Трябва да отбележим също, че Франция и Германия използват най-големите земеделски площи, въпреки че Румъния има по-висока земеделска площ с потенциал за експлоатация в абсолютни стойности (виж таблица 1).

Данните, представени по-горе вече позволяват образуването на категории, които описват професионализацията на селското стопанство и степента, в която дребното селско стопанство (за препитание и полупазарно) е доминиращо в пейзажа или не. Ясно е, че само Германия и Франция от петте страни могат да се считат за страни с развито земеделие. В Румъния се намират една трета от фермите в Европа, ползвайки площ от около 8% от използваната земеделска площ в Европа. За сравнение, във Франция се намират 4,3% от фермите в Европа върху повърхност от 16% от общата за Европа.

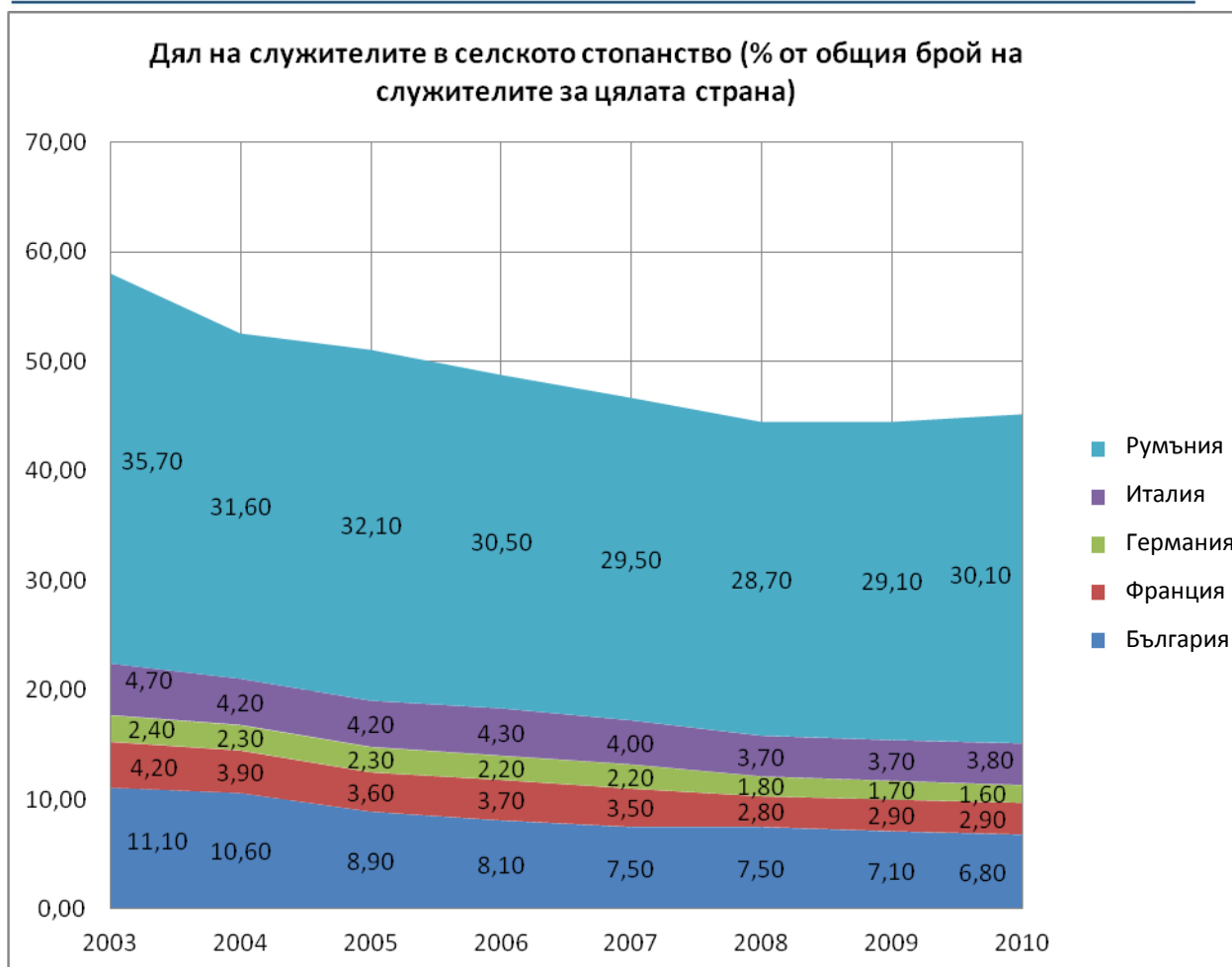
Заетите в селскостопанския сектор

Както беше отбелязано по-горе, от петте анализирани страни, две са поставени в категорията на развитото земеделие а останалите три (България, Италия, Румъния) имат намалено развитие на селското стопанство по отношение на размера на стопанството. Очевидно е, че размера на стопанството показва и нивото на тяхната технологизация.

Графика 2. Дял на служителите в селското стопанство (% от общия брой на служителите за цялата страна)⁵

⁵ Данни взети от World Development Indicators (WDI), достъпни на <http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>, последно посетени на 12.03.2013

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Най-нисък процент на зетите в селскостопанския сектор имаме в Германия и Франция, единствената страна с развито селско стопанство (1,6% и съответно 2,9%). Обяснението се крие във индустриализацията и механизацията на работата в селското стопанство, което води до липсата на необходимост от наемането на повече хора, независимо от размера на стопанствата. От друга страна, по отношение на нуждата от обучение, е вероятно, че в тези страни необходимостта от специално обучение (в областта на използването на технологична инфраструктура в селското стопанство) е много висока в сравнение със страните, където нискомащабното селско стопанство е все още доминантно. Италия има малко служители в сектора, въпреки относително високия брой стопанства и средната площ на земеделските стопанства. Половината от италианските фермери са служители, а другата половина са самостоятелни, работейки в собствената си ферма. В България, въпреки че броя е относително висок в сравнение с останалите три страни, над 90% от зетите в земеделието са семейни работници. Румъния е специален случай. Въпреки че тенденцията е процентът да намалява, трябва да се отбележи факта, че и също както в България, над 90% от хората, работещи в селското стопанство, са всъщност хора, които притежават земя, която обработват, без да са в действителност служители и без да е очевидно, че работата им произвежда доход.

По тези данни, от гледна точка на двата типа селско стопанство, широкомащабното селско стопанство (Франция и Германия) и селското стопанство за препитание и полупазарното (Италия, България и Румъния), подхода за професионално обучение на земеделските производители трябва да вземе предвид видовете знания и умения, от които земеделските стопани се нуждаят. По този начин, в случая на Германия и Франция се нуждата от обучение е

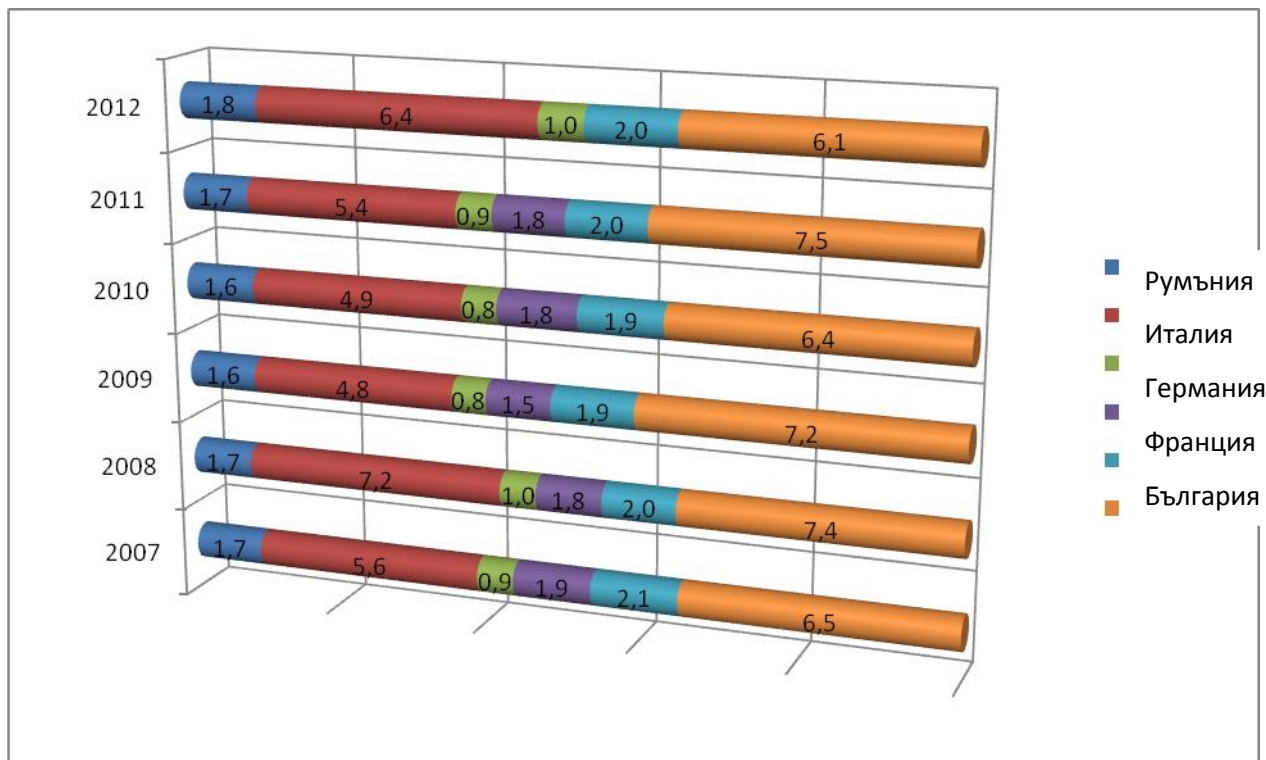
Project : "Farmers' access to education and training activities"

вероятно в техническата област. В страните, където дребното селско стопанство е необходимо да се вземе предвид вида на стопанствата, големият брой земеделски производители, които изпълняват множество роли (мениджър, работник, предприемач и др.) и нуждите от обучение, така че веднъж обучени, тези лица да се представят по-добре.

Производителността на селскостопанския сектор и достъпа на земеделските стопани до обучение

Делът на селското стопанство в БВП е добавената стойност на селското стопанство като процент от БВП (в сравнение с базовата цена) представлява нетният резултат на селскостопанския сектор след добавяне на всички резултати и се премахнат "входове" (инвестираната сума). Графиката по-долу показва делът на селското стопанство в БВП през 2007 г. - 2012 г., според данни на Евростат. Имайте предвид, че за 2012 г. няма данни за Франция.

Графика 4. Добавена стойност като процент от БВП, 2007 г. - 2012 г.⁶

Делът на земеделието в БВП за петте анализирани страни тук показват ясна тенденция. Страните с висок селскостопански потенциал и чието селското стопанство е разработено, имат нисък дял на аграрния сектор в БВП. Същата тенденция се наблюдава и при средната стойност за Европа, която е почти подобна със случаите на Франция и Германия. Италия следват същата тенденция относно добавената стойност, въпреки че от гледна точка на характеристиките на селскостопанския сектор е по-близо до Румъния и България, както по отношение на типа стопанства, така и по отношение на средната площ на стопанствата (вж. таблица. 1). Стойностите за България и Румъния са около 7 процента.

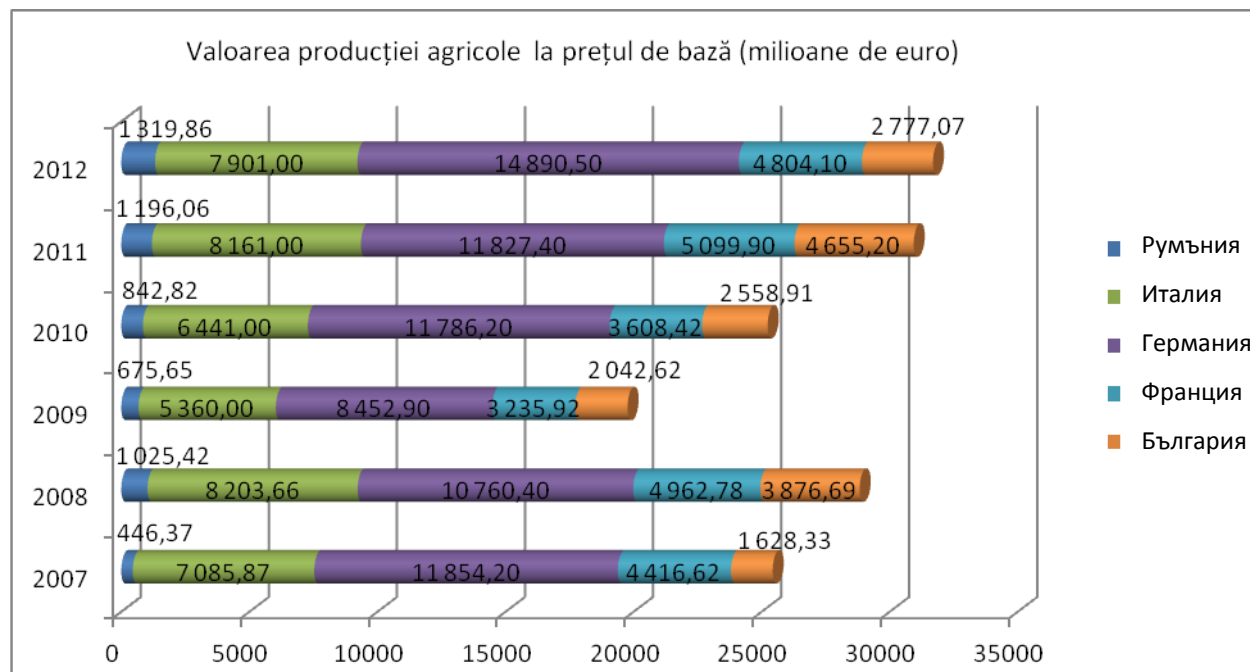
⁶ Данни на Евростат, достъпни на <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> последно посетени на 18.03.2013

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Графиката по-горе ясно показва, че селското стопанство е важен сектор от икономическа гледна точка в България и Румъния, с много по-голям дял от БВП в сравнение с другите страни и средната цифра за Европа. Икономическото значение на селското стопанство е ниско в Италия, Франция и Германия.

Следващият анализиран показател показва в действителност как се интерпретира делът на селското стопанство в БВП, колко означава приблизително 7% в Румъния и България, в сравнение с 2% във Франция. Графиката по-долу показва стойности за всяка страна в млн. евро за периода 2007-2012 г..

Графика 5. Стойност на продукцията по базисни цени, 2007-2012⁷

При стойността на селскостопанската продукция, страните със силно селското стопанство имат по-висока стойност на продукцията. Франция има най-високата стойност на продукцията, следвана от Германия. Италия отново е по средата, докато Румъния и България имат ниска стойност на производство. Има видим спад на тази стойност във всички страни през 2009 г..

Графиката по-горе показва, че въпреки значението на сектора, селското стопанство няма голям дял от БВП в Германия и Франция, в абсолютно изражение тези страни имат по-високи печалби от селското стопанство, отколкото страни, където земеделието е важен фактор в БВП. По принцип, България и Румъния имат ниски доходи от селското стопанство. Ако анализираме тези резултати по отношение на процентите на заетите в селскостопанския сектор, ние заключаваме, че страните с нисък обем на производство (в икономически смисъл), но за които сектора е от значение като източник на доходи, имат и най-много служители в сектора.

Този раздел подкрепя заключенията на предишния раздел, относно характеристиките на селскостопанския сектор. В момента имаме две групи страни: Германия и Франция (с развит селскостопански сектор, с големи стопанства с по-малко служители и сравнително висока

⁷ Данни Евростат достъпни на http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=aact_eaa01&lang=en последно посетени на 23.03.2013

Project : “Farmers' access to education and training activities”

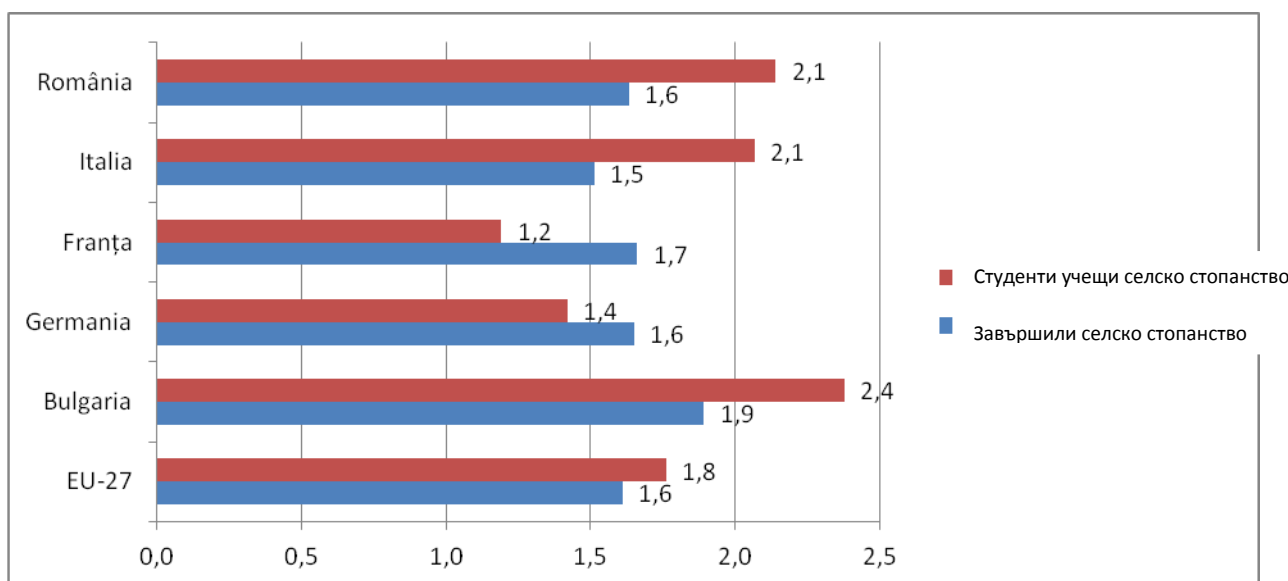
стойност на продукцията, но тази стойност е по-нисък процент от БВП) и Румъния и България (с малки ферми, с много служители, с нисък обем на производство, но с по-висок процент от БВП). Италия няма ясна позиция и в двете категории, а по-скоро се доближава до Франция и Германия (малки стопанства, по-малко служители, средна производителност, което означава по-малък дял от БВП).

Достъп до професионално обучение за земеделските производители

Достъпа до обучение за земеделските производители е, както се вижда в предишните глави, съществен аспект на прилагането на европейската и националната политика. За постигане на целите за развитие, определени от европейски или национални програмни документи се изисква за настоящата икономическа обстановка адаптирана работна ръка, квалифицирана и продуктивна. За да се повиши квалификацията на земеделските производители, ръководна, техническа или технологична, е нужно освен необходимото първоначално обучение, но и обучение през целия живот чрез интензивни програми за професионално обучение.

Графиката по-долу показва дела на учащите селско стопанство на ниво висше образование (% от всички студенти) и завършилите образование в аграрния сектор (% от всички висшисти).

Графика 6. Делът на лицата с образование в аграрния сектор от общата цифра лица, учащи или които са завършили висше образование, 2010⁸.

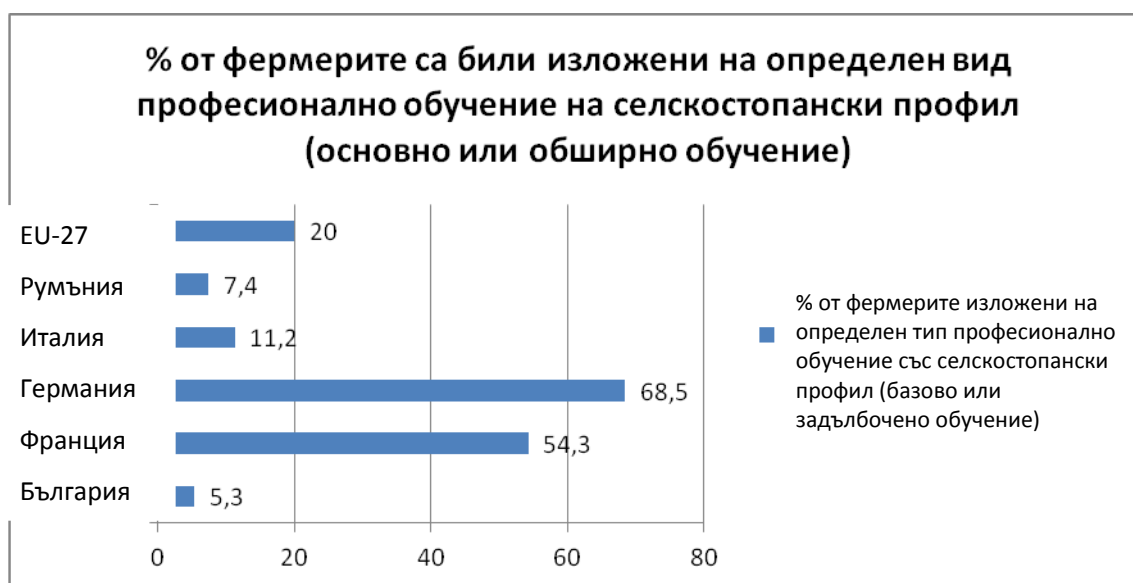
Всички анализирани страни са в рамките на европейските тенденции, процентните стойности на студентите или завършили университети в областта на земеделието, са средно между 1,6% и 1,8%. Индикаторът не показва големи различия между петте страни, което показва, че висшето образование в областта на земеделието не води до значителни разлики в резултатите на аграрния сектор.

⁸ Данни на Евростат, достъпни на <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/bookmark.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00062#> последно посетени на 17.02.2013

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Следващият показател описва процентът на земеделските производители/фермери, които имат основно или висше образование в областта на селското стопанство. Според доклад на Генерална дирекция Земеделие и развитие на селските райони на Европейската комисия, последната година, за която има налични данни, е 2005. На методологично ниво, индикатора се отнася само за ръководители на селски стопанства, независимо от тяхното естество или размер. Обучението в областта на селското стопанство има три измерения: само практически опит (действителната работа в експлоатация), основно образование (всеки курс, завършен в колеж или други специализирани институции, стаж в областта на селското стопанство се счита за основното образование) или задълбочено образование (всеки курс, завършен след края на задължителното образование, и който е еквивалентен на две години образователен цикъл, завършва в колеж, университет или други висши учебни заведения).

Графика 7. Дял на земеделските производители, обучени в областта на селското стопанство (основно или задълбочено образование), 2005 г.⁹

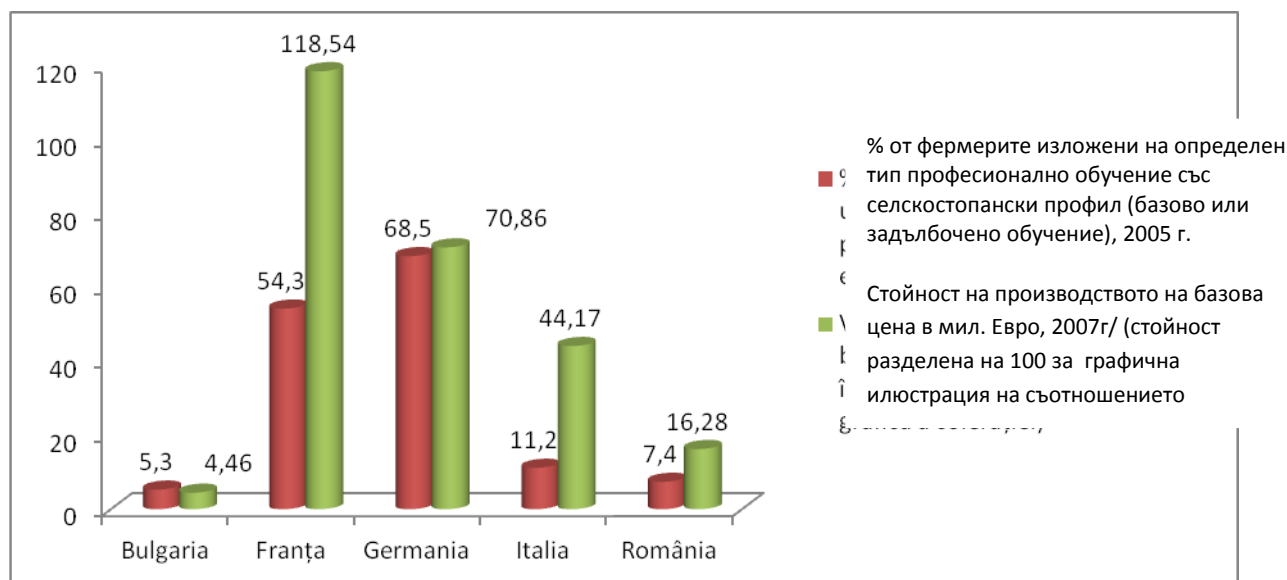
Германия и Франция са страните с равнище на образование на земеделските производители над средностатистическото ниво за Европа. Ако в Европейския Съюз като цяло само 20% от мениджърите на ферми или селскостопански експлоатации имат най-малко основно образование в областта на селското стопанство, в Германия и Франция повечето хора, които управляват селскостопански експлоатации имат този тип обучение. Италия е под средното ниво за ЕС, а в България и Румъния селското стопанство изглежда е една област, за която обучението е само чрез опит. Данните следват "клъстерите идентифицирани в последните секции на проучването. Германия и Франция, с професионализиран и ефективен селскостопанския сектор, имат земеделски стопанства, които се управляват в по-голямата част от хора които имат най-малко основно образование в областта. Румъния, България и в този случай Италия, с един фрагментиран сектор, имат силни препитателни и полупазарни стопанства, които се управляват от стопани които, приблизително около 90% не са се възползвали от професионално обучение.

⁹ "Rural Development in European Union. Statistical and Economic Information. Report 2011", стр. 106, достъпен на http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2011/full-text_en.pdf последно посетен на 20.03.2013

Project : "Farmers' access to education and training activities"

Очевидно е трудно да се установи пряка причинно-следствена връзка между производителността на селскостопанския сектор и степента, до която земеделските стопани са получили обучение в областта. Но също така е ясно, че има положителна корелация между двете променливи. За индикаторите "дял на земеделските производители с основно или задълбочено обучение" и "стойност на селскостопанската продукция по базисни цени", коефициентът на корелация е 0.82. **На практика, този коефициент ни показва, че селскостопанският сектор има по-добри постижения в страни, където много от земеделските стопани са получили обучение.** Графиката по-долу показва изменението на двата показателя за петте анализирани страни. За образна простота и запазване на пропорциите на графиката, първоначалната стойност на земеделската продукция е разделена на 100 (коефициента на корелация не се променя, тъй като вариацията не се променя). Заради факта, че данните за образование на земеделските производители са от 2005 г., избираме за стойност на селскостопанската продукция само данните от 2007 г..

Графика 8. Корелация между " дял на земеделските производители с основно или задълбочено обучение " и "стойност на селскостопанската продукция по базисни цени ".

Заклучения

Образованието и достъпа до професионално обучение се считат за дългосрочни инвестиции в човешките ресурси, инвестиции които имат възвръщаемост в икономиката, под формата на икономически растеж, дължащ се на продуктивна работна ръка.

Този доклад изследва европейските и националните политики за достъп до обучение на земеделските производители, анализирайки фактическите размери и характеристики на селскостопанския сектор, производителността на селскостопанския сектор и достъпа до обучение на земеделските производители.

На ниво политики, професионалното обучение на земеделските производители не представлява цел или обектив само по себе си, нито на европейско и нито на национално равнище. Все пак има много случаи, където обучението става инструмент или стратегия за прилагане на действия, насочени към постигането на целите. Това е достатъчно за да се заключи, че целите на европейските земеделски политики и стратегии, неизбежно включват квалифицирани работници, които могат да се адаптират към промените от технологично или икономическо естество. Европейското законодателство подчертава значението на обучението

Project : "Farmers' access to education and training activities"

в областта на селското стопанство. Националните политики интегрират повече или по-малко европейските идеи за селското стопанство. Налице е несъответствие между политиката на новите и старите държави-членки. По този начин, Румъния и България включват в националната политика почти всички разпоредби на ОСП, докато Италия, Франция и Германия приспособяват в по-високо ниво националната политика към контекста и националните нужди. Политиките по заетостта в Румъния и България не покриват напълно сектора на селското стопанство, правейки разни възможности за обучение недостъпни за земеделските производители. Тези на Франция и Германия изглежда дават много по-голяма възможност на синдикатите да бъдат активни в сектора на заетостта в селскостопанския сектор. Италия има регионални политики за заетост и различни инструменти, за повишаване нивото на заетост (смесени договори, специални програми за уязвимите групи и др.).

Синдикатите и работодателите имат важна роля в дейностите по професионално обучение, независимо дали те участват в разработването на учебни програми, или изпълняват програми за професионално обучение. Тези организации могат да окажат влияние върху политиките относно професионалното обучение в областта на селското стопанство най-малко на национално ниво. Румъния и България, където синдикатите и работодателите могат да прилагат програми за обучение, учебните програми са продиктувани по-скоро от програмите за финансирана, достъпни за организиране на курсове за земеделски производители.

На ниво възможности за финансиране на професионално обучение, Франция, Германия и Италия не са толкова зависими от европейските фондове за осъществяване на подобни програми.

Количествен анализ ясно описва действителността. Петте анализирани страни могат да бъдат разделени в две категории. В първата категория,, където влизат Германия и Франция, са характерни стопанства с големи площи, по-скоро професионализирани, с нисък дял на аграрния сектор в БВП, но с високи нива на земеделска продукция, с нисък дял на работници в селското стопанство. Ние наричаме тази група страни с развито земеделие. Италия, въпреки че има ферми с малка площ, под средната стойност за Европа, съответства с тази категория по всички останали показатели. България и Румъния са сравнително слабо развити страни в областта на селското стопанство. Те имат малки ферми, много служители в сектора на селското стопанство, голям дял на земеделието в БВП, но ниска стойност на селскостопанската продукция в абсолютно изражение.

Тези категории, посочени по-горе, показват ясни препоръки за Румъния, България и Италия. При условие че развитието на аграрния сектор е ключова цел, един от най-важните фактори, които ще доведат до постигането на тази цел е да се инвестира в работната ръка от земеделието.

Достъпа до професионално обучение на земеделските производители се явява като основна нужда на национално ниво, най-малко в Румъния и България. Разбира се, никоя друга страна няма да бъде в състояние да избегне стъпките в тази насока, особено в контекста на конкурентност, наложен от ЕС. Въпреки че европейските и националните политики предвиждат, във всички случаи, поне минимални мерки за достъп на земеделските стопани до програми за обучение, прилагането на тези политики ще направи разликата между развитите страни, с напреднали селскостопански сектори и тези със слабо земеделие.